

Reflexió de Cap d'Any. Penúltimes paraules

N. 261. Desembre 2021. Suplement del Quadern CJ n. 226
Cristianisme i Justícia. Roger de Llúria, 13, 08010 Barcelona
93 317 23 38 • info@fespinal.com • www.cristianismeijusticia.net

Els últims anys, les nostres «Reflexions de Cap d'Any» han estat marcades per una sensació d'amenaça permanent: l'auge de l'autoritarisme, la ruptura del contracte social amb un augment de les desigualtats i del malestar d'una part important de la població, o l'impacte d'una pandèmia que si bé ha deixat al descobert molta solidaritat i generositat, també ha revelat les nostres febleses i pors més profundes. En totes aquestes reflexions, hem intentat destacar les esquerdes que deixaven passar una mica de llum, de vegades practicant un cert exercici voluntarista i sempre amb la precipitació de creure que ja havia passat tot. El temps ens va situant i ens fa més humils: allò que imaginàvem passatger sembla que va per llarg, i la llis-

ta d'amenaçes no tan sols no disminueix, sinó que creix, de manera que ens aboquen a una tristesa i una desorientació que poden arribar a ser paralitzants.

Per aquest motiu, en acabar aquest any 2021 i estrenar el 2022, ja no ens atrevim a fer servir grans paraules, sinó tan sols penúltimes paraules, dites amb temor i inseguretat, i pronunciades amb el desig d'ajudar: penúltimes paraules que volen convidar a recuperar dos principis que, en el moment actual poden servir d'orientació per a la vida de persones, comunitats i institucions. No són principis nous, es nodreixen de la tradició que ha guiat els quaranta anys de vida del nostre centre d'estudis i que continuem reivindicant com a vàlids.

Principi de realitat

Fa uns anys, en una visita que va fer a Barcelona, el teòleg Jon Sobrino va explicar el seu despertar a la consciència política després d'anys d'ensenyar teologia d'esquena de la realitat. I va dir, llavors, que aquest «despertar» va tenir lloc arran de veure córrer la sang pels carrers de la capital d'El Salvador, i de veure que «la sang era vermella». La sang era sang, i era vermella; impossible amagar-la amb subterfugis o eufemismes políticament correctes.

Necessitem tornar a recuperar el principi de realitat per posar-hi tots els sentits: retornar a la paraula *desnonament* tot el seu valor (22.532 desnonaments a Espanya els dos primers trimestres del 2021);¹ no treure ni una mica de gravetat al mal estructural de la violència masclista (42 dones i 6 menors assassinats a Espanya el 2021, només tenint en compte els crims comesos per parelles o exparelles);² no passar pàgina a les 30.700 morts d'ancians a les residències espanyoles esdevingudes des de l'inici de la pandèmia;³ preguntar-se també per què un 17% de treballadors a Espanya tenen dificultats o moltes dificultats per pagar factures bàsiques o per què desenes de milers de persones d'origen estranger han de viure en la irregularitat administrativa i forçats a treballar en condicions d'explotació en l'economia submergida; constatar la desraó del fet que el 2020, el 22% (149,2 milions) dels nens menors de cinc anys al món va sofrir retard del creixement, el 6,7% (45,4 milions) va patir emaciació i el 5,7% (38,9 milions) va tenir sobrepès;⁴ denunciar que dos grans bancs com BBVA i Santander, líders de la *Banca Armada espanyola*, han destinat durant el període 2015-2019 més de

5.231 milions de dòlars a les empreses d'armament que han proveït els exèrcits alauita i dels Emirats en les seves accions bèl·liques a la guerra del Iemen.⁵ I la sang era vermella..., una sang vermella que recorre les venes de la terra. Unes venes adolorides i maltractades. Una terra abandonada que reclama una resposta més enllà dels intents repetits i fallits com els de la recent cimera de Glasgow.

El principi de realitat ens obliga a preguntar-nos quines són les causes. Hi ha estructures d'injustícia i hi ha una cultura que justifica aquesta realitat, que l'amaga, que la considera un mal col·lateral necessari i inevitable per mantenir la nostra «llibertat», la nostra «manera de viure», el nostre ritme de consum desafortat i crematístic, el nostre ideal de «felicitat» individualista. Una cultura que pretén situar-nos al món de la virtualitat on el dolor dels altres no pertorba, on la compassió desapareix, on els altres es converteixen en simples competidors i on el que és evident deixa de ser-ho, emmascarat per mil i un discursos de justificació.

Mai com ara parlem de benestar emocional i de la necessitat de preservar-lo, però mai com ara hem oblidat aquesta connexió amb el real, que ens fa prendre consciència que, sota el malestar, hi ha situacions vitals molt concretes, injustícies palpables i una cultura deshumanitzant que arriba a límits insospitats. Pretendre abordar aquest benestar d'una manera abstracta, sense fonamentar-la en la nostra manera de viure, consumir o compartir, en les nostres polítiques socials, d'habitatge, d'educació, de cooperació internacional... no és res més que continuar fugint de l'arrel dels problemes, continuar fugint de les realitats que fan mal perquè afecten directament

les nostres condicions de vida o perquè qüestionen la nostra insensibilitat.

En aquest sentit, són esperançadores les experiències de moviments com la PAH (Plataforma d'Afectats per la Hipoteca) que, davant una realitat concreta, aconseguen transformar processos de culpabilització individual en una acció col·lectiva que acaba convertint-se en causa política.⁶ O les campanyes d'hospitalitat que han portat a moltes organitzacions i famílies a obrir les portes de casa seva per acollir persones que han arribat al nostre país buscant refugi.⁷

Tota aquesta recuperació de la realitat només serà possible si som capaços d'obrir els sentits i posar els nostres cossos en una situació d'intempèrie, una intempèrie receptiva a tota situació d'injustícia i dolor, però també a aquelles que neixen de la celebració, la vida i la solidaritat. Un moviment contrari a la temptació que avui moltes persones experimenten de cert escapisme (de vegades espiritualista), de tancar-se en el que és conegut i segur, i de relegar a la virtualitat i a les xarxes socials tot compromís social.

Principi d'esperança versus principi d'incertesa

Però el principi de realitat no és suficient. Tal com dèiem a l'inici, el dolor i el malestar en una situació com la que vivim al final ens pot desbordar i paraitzar. I encara més ara, quan la paraula *col·lapse* associada al canvi climàtic, una paraula que fins fa uns anys era pronunciada per alguns profetes acusats d'alarmistes, s'ha vist confirmada per les dades científiques. Alguna cosa està canviant i la consciència d'estar al límit ja no

és minoritària, sobretot entre les generacions més joves, que veuen amenaçat el seu futur. Davant d'això, són moltes les temptacions que es presenten i amb noms molt diversos (nihilismes, negacionismes, neofeixismes, cinismes...), unes temptacions davant les quals és urgent i necessari aixecar la bandera del principi d'esperança.

Una esperança que, en el cas del cristianisme, es fonamenta en la fe i en la confiança que Déu va complir la seva promesa i va donar la seva última paraula en el Crist crucificat-ressuscitat. Una esperança que confia que «un altre món és possible», perquè Déu, en Jesús de Natzaret crucificat i en l'Esperit del Ressuscitat, ha sembrat la història de possibilitats divines de justícia, veritat i pau humanes. Aquesta última paraula de Déu, que de vegades sembla que va en contra de tota evidència, hem de cuidar-la, conrear-la i celebrar-la. Passi el que passi, hi ha una última paraula expressada, i és en la terra d'aquesta confiança, al mateix temps fràgil i indestructible, maltractada (crucificada) i consoladora (ressuscitada), el lloc on podem arrelar la vida present. L'hem de reivindicar, no solament com a motiu de consolació íntima i personal, sinó com a veritable motor de transformació social. A cada moment, l'esperança ens convida a convertir en realitat històrica el que és viable de l'inèdit de la promesa de Déu en favor de la humanitat descartada. Un avanç d'un mil·límetre o de «mig pam» alimenta l'esperança i la fa raonable: la realitat pot canviar i el mal moral no és inevitable.

I és així com l'última paraula es desplega en forma polifònica de paraules pronunciades des de multitud de llengües i llocs, expressió de la riquesa i la diversitat de la humanitat; pronunciades

per persones que han abandonat les seves pors, la seva comoditat i les seves seguretats, i s'han mogut en direcció als altres en un autèntic procés de conversió, a vegades des de la fe, a vegades des del pur humanisme.

És la paraula que s'aixeca indignada davant de la comitiva judicial i policial per parar un desnonament; és la paraula que crida al carrer cada vegada que una veïna, una germana, una desconeguda mor víctima d'una violència que l'ha despulrat primer de la seva dignitat i després de la seva vida; és la paraula amable i afectuosa que trenca la solitud de la persona gran en una residència quan la visitem; és la paraula que reivindica els vincles comunitaris recuperant una festa per a tothom al carrer del poble; és la paraula de la sindicalista, l'activista o la política que defensa el treball digne i mesures socials que millorin la vida de treballadors i pensionistes; és la paraula que obre la pròpia llar per acollir l'estranger; és la paraula que calla i facili-

ta un espai de silenci al marge de l'eficàcia i propicia la lucidesa i la seguretat que és possible caminar en fraternitat; és la paraula dels informes que cada any posen en evidència la immoralitat de la despesa i el comerç en armes: és la paraula que es reivindica des d'una minoria nacional o cultural amenaçada per la globalització... i tantes altres.

Multitud de penúltimes paraules que potser no eviten el col·lapse, ni la transmissió de noves pandèmies, ni aquesta sensació de temps final que vivim, però que transformaran de manera misteriosa, i a vegades invisible, la vida de moltes persones. Milions i milions de penúltimes paraules arrelades en l'Última paraula i que poden –han de– ser pronunciades durant aquest 2022 en una preciosa simfonia que, de tan humana, segur que acabarà sent divina.

Cristianisme i Justícia

-
1. Segons l'estudi «Efectes de la crisi econòmica als òrgans judicials» que ha publicat la Secció d'Estadística del Consell General del Poder Judicial (CGPJ).
 2. Segons les dades estatals de la Delegació del Govern contra la violència de gènere.
 3. Segons les dades disponibles fins al 21 de novembre i recollides pels ministeris de Drets Socials, Sanitat i Ciència i Innovació, que encara són provisionals.
 4. Segons l'informe «L'estat de la seguretat alimentària i la nutrició en el món 2021» publicat per la FAO.
 5. Vegeu l'informe «Finançament de les armes de la guerra del Iemen. Anàlisi del finançament de les Empreses d'armes que han exportat a Aràbia Saudita i Emirats Àrabs Units (2015-2019)» publicat pel Centre Delàs d'estudis per la Pau.
 6. Imprescindible el «Manual d'ús de la PAH», que recull aquesta experiència.
 7. Vegeu, per exemple, el programa d'hospitalitat promogut pel Servei Jesuïta a Migrants (SJM).